



## KULTŪROS PAVELDO CENTRAS

Biudžetinė kultūros įstaiga. Ašmenos g. 10, 01135 Vilnius, tel. (8 5) 262 2926,  
faks. (8 5) 212 2191, el. p. bendras@kpc.lt  
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188204053

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai 2022-09-21 Nr.(6.1)2-561  
Lietuvos Respublikos finansų ministerijai Į 2022-09-15 Nr. 22-12157  
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai  
Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai  
Lietuvos Respublikos Valstybinei kultūros paveldo komisijai  
Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos  
Kultūros infrastruktūros centrui

### DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL SUTIKIMO REORGANIZUOTI KULTŪROS PAVELDO CENTRĄ“ PROJEKTO DERINIMO

Kultūros paveldo centras (toliau – Centras) gavo derinti Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos (toliau – Ministerija) parengtą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl sutikimo reorganizuoti Kultūros paveldo centrą“ projektą (toliau – Nutarimo projektas). Nutarimo projektui **nepritariame, nederiname ir siūlome svarstyti paprasčiau įgyvendinamą, labiau įvertinantį šios dienos iššūkius, racialesnį ir mažiau profesionaliai skausmingą valstybės paveldosaugos sistemai Kultūros paveldo centro (toliau – Centras) pertvarkos projektą (priedas Nr. 2). Nederinimo (Nutarimo įgyvendinimo vertinimo) motyvai:**

**1. Prieštarauja bei neatitinka Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Prezidento ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės eksperto Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos (toliau – Komisija) nutarimui ir sprendimams.**

Komisijos 2006 m. kovo 17 d. nutarimo Nr. N-2 „Dėl Kultūros paveldo departamento 2005 m. veiklos ataskaitos“ 3 punktui: „pertvarkant Kultūros paveldo centrą, jo nepanaikinti, o išlaikyti kaip biudžetinę įstaigą“, 2007 m. lapkričio 23 d. sprendimo Nr. S-8-(127) „Dėl kultūros paveldo taikomųjų tyrimų“ 3 punktui: „Atkreipti LR kultūros ministerijos bei jos Kultūros paveldo departamento dėmesį į tai, kad Kultūros paveldo centro veiklos nuostatuose yra numatyta tyrimo darbų vykdymo funkcija. Organizacinėmis ir kitomis priemonėmis būtina vykdyti šių darbų plėtrą, efektyviau išnaudoti specialistus, esamą įrangą (laboratorijas ir kt.), sistemiškai plėtoti ir stiprinti Kultūros paveldo centro tyriminę bazę, suformuoti jame valstybinę dokumentacijos centrą ir numatyti jam lėšas“, 2021 m. liepos 2 d. sprendimo Nr. S-2(6.2.-243) „Dėl Kultūros paveldo dokumentavimo centro“ 1.4 punktui: „Kultūros paveldo centrą pertvarkyti arba reorganizuoti į kultūros paveldo tyrimų ir dokumentavimo centro – apskaitos dokumentų ir tyrimų sąvado valdytojo funkcijas atliekančią įstaigą, kaupiančią duomenų banką, kurio informacija skirta Kultūros vertybių registro ir inventorizavimo fondo sudarymui ir viešinimui (šias funkcijas realizuoja Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos). Institucija turi būti įpareigota rinkti ir pagal bylų nomenklatūrą archyvuoti tyrėjų asmeninių archyvų, reorganizuojamų paveldotvarkos įstaigų, be valdytojų likusių fondų, iki skaitmeninio laikotarpio sukurtą tyrimų ir restauravimo darbų medžiagą. Dokumentų sąvado kūrimui ir valdymui bei kitų, centrui naujai priskirtų funkcijų vykdymui, turi būti skiriamas pastovus ilgalaikis programinis finansavimas“.

**2. Pažeidžia skaidrios veiklos principus, kai apskaitos, tvarkybos ir kontrolės viešojo administravimo, šiuo atveju net tyrimų ir apskaitos dokumentacijos rengimo funkcijos koncentruojamos vienoje viešojo administravimo institucijoje – Kultūros paveldo departamente prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamentas).**

Nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimai yra niekaip nesusiję su viešuoju administravimu ir tyrimų rezultatams negali daryti įtakos nei administraciniai, nei kitokie žinybiniai poreikiai. Apskaitos dokumentacijos rengimas yra neatsiejamas nuo pagrindų tyrimų, kuriuos atlieka tie patys dokumentacijos rengėjai. Aišku, naudodamiesi visais kitais anksčiau atliktais tyrimais. Be operatyvių istorinių (architektūrinių, urbanistinių, planavimo, dailės ir kt.) tyrimų nėra jokių galimybių parengti apskaitos dokumentacijos, reikalingos objektui ar vietai suteikti teisinę apsaugą. Praktiškai viso nuo pradžios iki pabaigos apskaitos proceso kartu su paveldotvarka (pagal apskaitos dokumentaciją rengiami paveldotvarkos projektai, išduodamos jiems sąlygos, jie

derinami) ir kontrolės (tikrinama kaip paveldotvarkos projektai yra įgyvendinami ir kaip vertybių valdytojai užtikrina dokumentacijoje nustatytą vertingųjų savybių išsaugojimą) koncentravimas vienoje institucijoje yra nepateisinamas ir ypač rizikingas korupcijos požiūriu.

### **3. Pažeidžia nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų bei visos apskaitos (toliau – Apskaita) dokumentacijos projektų rengimo nepriklausomumo principą ir kelia neleistino administracinio poveikio riziką.**

Apskaitos procesą sudaro tyrimai (renkama kartografinės raidos medžiaga, vykstama į patį objektą atpažinti ir fiksuoti galimų verčių, vykstama į archyvus, saugyklas medžiagos paieškai ir studijavimui, teikiamos užklausos kitoms institucijoms, rengiamos tyrimo išvados, kurios pateikiamos dokumentacijos projekte), nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų (toliau – Vertinimo taryba) aktų projektų parengimas, Vertinimo tarybų sprendimų priėmimas. Patvirtinus Nutarimo projektą ir įgyvendinus siūlomą reorganizaciją, Departamento darbuotojai patys atliks tyrimus, patys rengs minėtų aktų projektus, patys sudarys Vertinimo tarybas ir konkrečias jų posėdžių darbotvarkes, patys pristatys Vertinimo taryboms projektus, patys kontroliuos dokumentų kokybę bei jų atitikimą teisės aktų reikalavimams. Manome, kad tai suderinama nei sklandaus darbų organizavimo, nei korupcijos prevencijos požiūriu.

### **4. Nepagrįstas išsamia analize ir vertinimu kodėl Centro veikla yra neefektyvi, kodėl neracionaliai panaudojamos lėšos, kodėl iš viso reikia naikinti Centrą bei koks laukiamas konkretus efektas įgyvendinus Nutarimo projektą.**

Nutarimo projekto aiškinamajame nėra pagrįstos argumentacijos, dalis teiginių neatitinka tikrovės (pvz. dėl funkcijų dubliavimosi – administravimas ir praktinė veikla nėra ta pati funkcija), nėra pateikta išsami Kultūros paveldo centro veiklos analizė, reorganizacijos finansiniai kaštai (nutarimo projekte nurodoma, kad jo įgyvendinimui papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės, tačiau tai netiesa, nes lėšų reikės darbuotojų išieitinėms kompensacijoms), deklaruojami abstraktūs laukiami pokyčiai/nauda – „racionaliau bus paskirstomi esami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai“, „kuriamą didesnę naudą darbuotojams [...]“, ar „kuriamą didesnę naudą kultūros paveldo valdytojams – didesnės galimybės išvengti galimų teisės aktų pažeidimų ir iš to kylančių neigiamų padarinių; užtikrinama, kad bus priimami profesionalūs, kokybiški, motyvuoti sprendimai“. Atkreipiame dėmesį, kad Centras nėra „sprendimų“ priėmėjas.

Nurodoma, kad Centro reorganizavimo tikslas – tobulinti institucijų veiklą, optimizuoti biudžetinių įstaigų skaičių, racionaliai panaudoti materialinius ir finansinius išteklius, užtikrinant optimalų institucijų funkcijų paskirstymą ir veiklos tęstinumą. Tačiau tam pagrįsti nėra pateikti jokie duomenys, skaičiavimai ar vertinimai. Nutarimo projekto aiškinamojo rašto teiginių vertinimą pridedame (priedas Nr. 1).

### **5. Pažeidžia teisės aktų rengimo svarbiausius principus. Neatliktas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas.**

Nepateiktas vertinimas kodėl užsibrėžtų tikslų (kokių?) negalima pasiekti kitomis priemonėmis, neįvertintas proporcingumo principas, įvertinantis kylančią naštą, atvirumo ir skaidrumo, reiškiančio, kad Nutarimo projektas parengtas ir pateiktas derinimui jo niekaip neaptarus (Centras apie teisinę iniciatyvą sužinojo 2022-08-31), neieškojusi jokių kitų galimų variantų su siūloma reorganizuoti institucija, efektyvumo, reiškiančio siūlomo teisinio reguliavimo alternatyvas bei ekonomiškiausius sprendinius. Kultūros paveldo centras yra parengęs ir pateikęs Departamentui pertvarkos siūlymus, kuriuos, patobulintus, pridedame (priedas Nr. 2).

**Prašome ne tik išsaugoti daugiau kaip 30 metų profesionaliai ir efektyviai valstybės užduotis vykdančią Kultūros paveldo centrą, bet ir jį visokeriopa stiprinti.**

PRIDEDAMA:

1. Nuomonė dėl Nutarimo projekto aiškinamojo rašto teiginių, 2 lapai.
2. Kultūros paveldo centro pertvarkos siūlymai, 10 lapų.

Direktorius

Virgilijus Kačinskas

Giedrė Radvilavičienė (8 5) 231 3077, el. p. [giedre.radvilaviciene@kpc.lt](mailto:giedre.radvilaviciene@kpc.lt)  
Svetlana Poligienė (8 5) 262 24 21, el. p. [svetlana.poligiene@kpc.lt](mailto:svetlana.poligiene@kpc.lt)

## Kultūros paveldo centro nuomonė dėl Nutarimo projekto aiškinamojo rašto teiginių

Pagal Nutarimo projekto aiškinamojo rašto punktus:

### **Sprendžiamos problemos**

„1. KPC neatlieka viešojo administravimo funkcijų, tačiau įstaigos specialistų parengta medžiaga ir dokumentai daro įtaką administraciniam sprendimams (KPD vykdo KPC steigėjo funkcijas).

2. Neracionaliai naudojami žmogiškieji ir finansiniai ištekliai. KPC dirba 77 darbuotojai, iš jų 11 pareigybių patvirtinta įgyvendinant projektą „FIXUS Mobilis“.

*Teiginys niekuo neargumentuotas. Iš tikrųjų 78 etatai yra daug ar mažai? Nepateikti skaičiavimai kiek darbuotojų būtų racionalu kokybiškai vykdyti numatytas funkcijas? Kultūros paveldo centre be FIXUS MOBILIS projekto yra 67 etatai. Iš jų tiesiogiai su kultūros paveldo apskaitos dokumentais dirbančių - 48 etatai. Kultūros paveldo centras nuo 1991 m. yra pagrindinis kultūros paveldo apskaitos dokumentų rengėjas, turintis virš trisdešimties metų patirtį kultūros paveldo apskaitos srityje. Nuo 2005 m. Kultūros paveldo centro veiklos planus sudaro Kultūros paveldo departamentas, kasmet nurodydamas parengti 2160 vnt. nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo objektų apskaitos dokumentų projektų. Kasmet metinis planas yra įvykdomas. Nėra argumentuota ir parodyta kaip reorganizacija ir dalies darbuotojų prijungimas prie Departamento ar KIC struktūros kokybiškai pakeistų žmogiškųjų ir finansinių išteklių naudojimą. Ar su kultūros paveldo apskaitos dokumentais dirbtų mažesnis skaičius darbuotojų? Ar dalį Centro funkcijų perimtų Departamento, o gal KIC darbuotojai? Jei taip, kokie ištekliai tam yra skirti?*

„3. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktų rengimas ir apskaitos vykdymas atsietas nuo viešojo administravimo, todėl kultūros paveldo apskaitos dokumentai, parengiami neatsižvelgiant į teritorijų planavimo dokumentus, savivaldos strateginius planus, realią kultūros paveldo objektų būklę ir jų valdytojų situaciją, neįvertinant jų tvarkybos ir pritaikymo galimybių.“

*Lietuvos paveldosaugos institucijų sistema turi užtikrinti svarbiausių paveldosaugos sričių, t.y. apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės racionalumą ir efektyvumą, kuris galimas pasiekti tik nustačius išvardintas veiklos kryptis viena kitai nepavaldžiose institucijose mūsų Ministerijos reguliavimo sferose. Taip pat būtina atsižvelgti į bendrųjų ir viešojo administravimo funkcijų prigimtį ir vengti viešojo administravimo ten, kur jis yra nereikalingas (nepagrįstas). Primename, kad kultūros paveldo apskaitos strateginius planus sudaro Kultūros ministerija, o už paveldo apsaugą atsako kultūros ministras. Priekaištai, kad kultūros paveldo apskaitos dokumentai parengiami neatsižvelgiant į valdytojų situaciją ar neįvertinant tvarkybos darbų yra nepagrįsti ir turėtų būti skirti ne Centrui, kuris jau daug metų dirba griežtai pagal kultūros ministro patvirtintą Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmenų nustatymo kriterijų aprašą, Kultūros paveldo departamento sudarytus ir Kultūros ministerijos aprobuotus veiklos planus bei tikslinius Kultūros paveldo departamento pavidimus. Kultūros paveldo apskaitos strategiją (kam ir kiek bus rengiama apskaitos dokumentų) vykdo Kultūros ministerija ir VKPK, Centras tik rengia apskaitos dokumentų projektus, kuriuos svarsto ir tvirtina nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos ir Kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo komisijos. Tvarkybos darbai ir pritaikymo galimybės privalo būti įvertintos tik po tyrimų ir objekto vertingųjų savybių nustatymo. Akivaizdu, kad pirmiausia nustatoma, kas yra vertinga, o tik po to kaip tas vertes galime saugoti.*

„4. Nekokybiškas KPC vertinimo tarybos aktų projektų rengimas, t. y. skirtingą teisinį statusą turinčių objektų suliejimas į vieną kompleksą; nesankcionuoti žymėjimai teritorijų ribų planuose; inventorizavimo ir atskleidimo procesų suliejimas, nereglamentuotų sąvokų įvedimas ir vartojimas vertinimo tarybų aktuose ir kt., lemia dažną vertingųjų savybių tikslinimą, dėl kurio sustoja ir specialiojo teritorijų planavimo procesai.“

*Teiginys apie nekokybišką nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo aktų projektų rengimą niekuo nepagrįstas ir neatitinka tikrovės. Kiek aktų projektų (procentų nuo viso kiekio) buvo atmesta dėl prasto jų parengimo? Centro nuomone, dažnas vertingųjų savybių tikslinimas susijęs su nuolatos keičiamais teisės aktais ir ypač tvarkybos darbais, bet ne su nekokybišku aktų parengimu. Nenurodoma kaip Centro panaikinimas tai pakeistų. Kultūros paveldo objektų kompleksų sudarymą reglamentuoja teisės aktai, kurių Centras griežtai laikosi. Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertingosios savybės yra nustatomos išimtinai tik minėtais vertinimo tarybų aktais, žymėjimų teritorijų ribų planuose niekas nesankcionuoja, jie yra pasirenkami, Departamento direktoriaus įsakymu reglamentuoti yra tik*

sutartiniai ženklai, kuriais Centras stropiai vadovaujasi. Nei vienos nereglamentuotos sąvokos Centras nėra įvedęs, nes jas nustato tik įstatymai ir juos lydintys teisės aktai. Ar žodžiai „gotikinis mūras“, ar „liepų alėja“ yra teisinės sąvokos ir dar nereglamentuotos?

„5. Nėra atliekami pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (toliau – NKPAĮ) nuostatas būtini tyrimai objektų vertingosioms savybėms atskleisti (remiamasi fotofiksacija), o žmogiškieji KPC resursai nukreipiami fizinių ir juridinių asmenų užsakomų biologinių ir cheminių tyrimų vykdymui.“

*Klaidinantis ir neatitinkantis tiesos teiginys. Kultūros ministras yra patvirtinęs Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimtį aprašę, kuriame apibrėžti būtini tyrimai. Minima „fotofiksacija“ yra fiksavimo tyrimai, kuriuos atliekant identifikuojamos amžiaus cenzą atitinkančios išlikusios autentiškos vertingosios savybės ir jos fiksuojamos. Kultūros paveldo objektui bei galimai turinčiam vertingųjų savybių požymių objektui architektūros, dailės, istorijos ir urbanistikos atskleidimo duomenims surinkti reikalingi Centro atliekami tiek žvalgomieji, tiek fiziniai ir istoriniai tyrimai. Centras atlieka fizinius tyrimus, kai reikia patikslinti kultūros vertybių apimtį ir sudėtį, nustatyti fizinę būklę, lokalizuoti autentiškos medžiagos išlikimą, nustatyti autentiškų formų tipus, svarbiausius istorinės raidos etapus ir vertingųjų savybių neturinčius interpus bei istorinės-meninės raidos tyrimus. Rengiant kultūros paveldo apskaitos dokumentus surenkama visa įmanoma istorinė medžiaga archyvuose, jai atlikti tyrimai. Centro nuomone apskaitos dokumentai būtų išsamesni atsisakius tokio, koks jau daugiau kaip 10 metų, Kultūros ministerijos nustatyto kiekybinio metinio Centro darbų krūvio – po 2160 vnt. projektų kasmet. Deja, užsakyti kiekvienam objektui detaliuosius tyrimus negalime dėl tos pačios laiko stokos – nespėtume įvykdyti Kultūros ministerijos numatytų metinių rodiklių. Pvz., vieną statinį tiriantis ir nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo akto projektą rengiantis Centro specialistas tam gali skirti tik 5 darbo dienas, per kurias privalo surinkti istorinę kartografinę medžiagą, vykti į statinį, identifikuoti ir fiksuoti autentiškus elementus, surinkti vertes ir istorinius faktus pagrindžiančius archyvinis duomenis, klasifikuoti ir aprašyti vertingąsias savybes, patikrinti galiojančius planavimo dokumentus, parengti lydinčiuosius dokumentus, griežtai nustatyta tvarka visus duomenis suvesti į Kultūros vertybių registro vidinę duomenų bazę. Teiginys apie žmogiškųjų Centro resursų nukreipimą biologinių ir cheminių tyrimų vykdymui yra klaidingas. Detaliųjų tyrimų skyriuje, kuris svariai prisideda ir prie FIXUS projekto vykdymo, nuolat dirba septyni (vienas iš jų papildomai yra skirtas FIXUS), kurie atlieka ir metinių planų, ir užsakomuosius darbus.*

„6. Dubliuojamos įstaigų funkcijos:

KPD organizuoja ir koordinuoja nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą, atskleidimą ir stebėseną, o KPC renka materialią kultūros paveldo išraišką apibūdinančią, fiksuojančią dabartį ir praeitį informaciją, ją kaupia, tikslina ir sistemina. KPD tvarko Kultūros vertybių registrą, kuriame registruojamos nekilnojamosios kultūros vertybės ir jų duomenys, kaupia, tvarko ir saugo su šiuo registru susijusius dokumentus; organizuoja tyrimus, reikalingus nekilnojamojo kultūros paveldo vertingųjų savybių atskleidimui, o KPC atlieka istorinius ir fizinius tyrimus (išskyrus žvalgomuosius ir detaliuosius archeologinius tyrimus), susijusius su kultūros paveldu bei kaupia, tvarko ir rengia su tuo susijusius dokumentus ir informaciją; teikia sukauptus duomenis KPD; vykdo specialiosios paveldosaugos bibliotekos veiklą.“

*Teiginys neparodo funkcijų dubliavimosi ir neatitinka tikrovės. Departamentas tvarko registrą, tačiau nerengia NKPVĮ aktų projektų (juos rengia Centras), Departamentas organizuoja tyrimus, bet jų pats neatlieka (užsako fiziniams, juridiniams asmenis ar Centrui). Centras savarankiškai atlieka visus nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui būtinus tyrimus. Funkcijų dubliavimosi nėra.*

„6. Dubliuojamos įstaigų funkcijos:

[...] Kultūros ministerijai pavaldi įstaiga KIC teikia konsultacijas paveldo tvarkybos klausimais kultūros paveldo objektų valdytojams, vykdo tvarkybos darbų ir tvarkomųjų statybos darbų techninę priežiūrą. Pagal patvirtintą KIC struktūrą, veikia Kultūros paveldo objektų priežiūros ir konsultavimo grupė „FIXUS Mobilis“. KPC atlieka dalį projekto „FIXUS Mobilis“ veiklą (atlieka fizinius tyrimus).“

*Teiginys iš esmės neteisingas - Centras atlieka dalį visų FIXUS Mobilis veiklų, tačiau jokių būdų ne tik fizinius tyrimus. Visų pirma, Centras yra tiesioginis projekto Vykdytojas, antra, žmogiškieji išteklių tarp Centro ir KIC paskirstyti maždaug po lygiai, t.y. Centro darbuotojai atlieka ir projekto administravimą, viešinimo veiklas, tiesioginių veiklų rodiklių įgyvendinimą (objektų apžiūra, priežiūros darbai, ataskaitų rengimas, edukacinė medžiaga ir t.t.).*

**Laukiami pokyčiai/nauda**

„1. Atsisakoma perteklinio reguliavimo, besidubliuojančių funkcijų.“

*Teiginys neatitinka tikrovės, nes Centras nieko nereguliuoja ir jokios jo atliekamos funkcijos nesidubliuoja su viešojo administravimo funkcijas atliekančiomis institucijomis. Reguliavimą nustato įstatymai ir teisės aktai.*

*„2. Nekilnojamojo kultūros paveldo apskaita suderinama su viešojo administravimo principais.“*

*Teiginys neatitinka tikrovės, nes nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos sudėtinė dalis – tyrimų vykdymas ir jų pagrindu dokumentacijos rengimas nieko bendra su viešuoju administravimu neturi.*

*„3. Užtikrinamas nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, Kultūros vertybių registro tvarkymo, tyrimų atlikimo, efektyvumas, racionalumas ir spartesnis apskaitos procedūrų atlikimas.“*

*Teiginys neparemtas jokiais efektyvumo skaičiavimais. Kaip po reorganizacijos tyrimų atlikimas taps racionalesnis? Kuo reorganizavimas susijęs su apskaitos procedūrų paspartinimu? Apskaitos procedūras bei jų spartą lemia teisės aktų reikalavimai ir tam skirti ištekliai.*

*„4. Užtikrinamas tyrimų, skirtų vertingosioms savybėms atskleisti, atlikimas, sudaromos sąlygos gerinti Vertinimo tarybos aktų projektų kokybę.“*

*Šiuo metu yra užtikrinamas reikalingų tyrimų atlikimas. Taip, tyrimų gali būti daugiau, bet ar tam reikia naikinti gerai dirbančią instituciją? Gal reikėtų skirti daugiau tyrimų išteklių?*

*„5. Racionaliau bus paskirstomi esami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai.“*

*Nepateikti jokie skaičiavimai ar planai kaip racionaliau bus paskirstyti ištekliai po reorganizavimo, taip pat nėra skaičiavimų kiek kainuos pats reorganizavimas (dalis specialistų neteks darbo?). Ar sumažės specialistų darbo krūviai, kaip bus perskirstyti finansai?*

*„6. Kuriama didesnė nauda kultūros paveldo valdytojams – didesnės galimybės išvengti galimų teisės aktų pažeidimų ir iš to kylančių neigiamų padarinių; užtikrinama, kad bus priimami profesionalūs, kokybiški, motyvuoti sprendimai.“*

*Niekuo neargumentuotas teiginys. Ar tam, kad būtų išvengta „galimų“ teisės aktų pažeidimų reikia dabar naikinti įstaigą? Kas užtikrina profesionalius ir motyvuotus sprendimus? Ar Centro panaikinimas sumažina neracionalių ir nemotyvuotų sprendimų kiekį, kurių Centras nepriima? Sprendimus dėl kultūros paveldo apskaitos dokumentų priima nekilnojamojo kultūros vertinimo tarybos, o reikalavimus kultūros vertybių vertinimui, atrankai, registravimui nustato kultūros ministras.*

*„7. Kuriama didesnė nauda darbuotojams – sudaromos kokybiškos sąlygos specializuotis, bendradarbiauti tarpusavyje; užtikrinamas specialistų pavaldumas pagal kvalifikaciją, profesionalaus pavadavimo galimybę; tolygiai paskirstomas krūvis; didesnė ir kokybiškesnė administravimo, teisinė ir kita pagalba specialistams.“*

*Tai tik bendro pobūdžio teiginys. Centro specialistai ir dabar turi visas sąlygas specializuotis, bendradarbiauti su Departamento specialistais, jiems yra užtikrintas pavaldumas pagal kvalifikaciją, užtikrinta profesionalaus pavadavimo galimybė, jų didžiulis darbo krūvis yra tolygiai paskirstytas ir t.t. Atkreiptinas dėmesys, kad po siūlomo Centro reorganizavimo Departamente ar KIC (Detaliųjų tyrimų skyriaus patalpos yra specialiai pritaikyto tyrimų įrangai) galimai įdarbintų Centro specialistų fizinės darbo vietos nepasikeis. Žodžiu, nėra jokių paaiškinimų, kaip norima visa tai įgyvendinti. Gilesnė tiriamojo darbo specializacija yra galima tik turint pakankamai lėšų nustatyti racionalų darbo krūvį, atsisakius nepagrįstų kiekybinių rodiklių, tačiau kaip tai pasiekti sumažinus darbuotojų skaičių? Ar dėl bendradarbiavimo tarpusavyje reikia naikinti įstaigą? Centro skirtingų specializacijų darbuotojų (architektų, dailės istorikų, archeologų, kartografų ir kt.) indėlis reikalingas kasdien rengiant sudėtingus ir didelės apimties kultūros paveldo apskaitos dokumentus, todėl Centro darbuotojai puikia bendradarbiauja.*

**Centro nuomone, Nutarimo projekto aiškinamasis raštas niekaip nepagrindžia Nutarimo projekto.**

Virgilijus Kačinskas (8 5) 212 14 83, el.p. [virgilijus.kacinskas@kpc.lt](mailto:virgilijus.kacinskas@kpc.lt)

Giedrė Radvilavičienė (8 5) 231 3077, el. p. [giedre.radvilaviciene@kpc.lt](mailto:giedre.radvilaviciene@kpc.lt)

Svetlana Poligienė (8 5) 262 24 21, el. p. [svetlana.poligiene@kpc.lt](mailto:svetlana.poligiene@kpc.lt)



## KULTŪROS PAVELDO CENTRO PERTVARKA 2023 m.

**UŽDUOTIS IR VYKDYMAS.** Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamento) 2022 metų veiklos plane kaip metų prioritetinės veiklos užduotis (1. Tobulinti kultūros paveldo apsaugos sistemos teisinį reguliavimą, užtikrinti Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plane (toliau – Veiksmų planas) 2022 metams numatytą priemonių įgyvendinimą) – „1.3. Parengti pasiūlymų paketai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimui ir Kultūros paveldo centro pertvarkai“. Kultūros paveldo centro (toliau – Centro) direktoriaus 2021 metų metinio vertinimo ir 2022 metų užduotyse – „Parengti ir pateikti Departamentui ne mažiau kaip dvi KPC reorganizavimo alternatyvas; parengti: KPC pareigybių analizę; KPC funkcijų analizę, KPC finansinę analizę.“ Centro pertvarkos pirminį projektą parengė Kultūros paveldo centro direktoriaus 2022-03-09 įsakymu Nr. Į-14 sudaryta darbo grupė. Darbo grupė, įvertinusi, kad Biudžetinių įstaigų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog biudžetinė įstaiga reorganizuojama Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytais jungimo ar skaidymo būdais. Civiliniame kodekse nustatytą reglamentavimą, kad reorganizavimas yra juridinio asmens veiklos pabaiga be likvidavimo procedūros (Civilinio kodekso 2.95 str. 2 d.) ir pažymėta, jog juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdu (Civilinio kodekso 2.97 str.). Juridinių asmenų reorganizavimą, po reorganizavimo veikiančius juridinius asmenis, kuriems pereina visos ar tam tikromis dalimis reorganizuoto juridinio asmens teisės ir pareigos, nustato Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.96–2.103 straipsniai, tiek, kiek šių santykių nereglementuoja atitinkami įstatymai (Civilinio kodekso 1.1. str. 1 d.). Pagal Civilinio kodekso 2.39 straipsnį juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdu (1 punktas); galimi juridinių asmenų jungimo būdai yra prijungimas ir sujungimas (2 punktas); prijungimas – tai vieno ar daugiau juridinių asmenų prijungimas prie kito juridinio asmens, kuriam pereina visos reorganizuojamo juridinio asmens teisės ir pareigos (3 punktas); sujungimas – tai dviejų ar daugiau juridinių asmenų susivienijimas į naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos reorganizuotų juridinių asmenų teisės ir pareigos (4 punktas); galimi juridinių asmenų skaidymo būdai yra išdalijimas ir padalijimas (5 punktas); išdalijimas – tai reorganizuojamo juridinio asmens teisių ir pareigų išdalijimas kitiems veikiančioms juridiniams asmenims (6 punktas); padalijimas – tai vieno reorganizuojamo juridinio asmens pagrindu įsteigimas dviejų ar daugiau juridinių asmenų, kuriems tam tikromis dalimis pereina reorganizuoto juridinio asmens teisės ir pareigos (7 punktas), konstatavo, kad Centro reorganizavimas (skaidymas, prijungimas, sujungimas, padalinimas) nėra pagrįstas, racionalus, nėra priimtinas valstybės paveldosaugos sistemai, todėl reorganizavimo variantai nesiūlomi. Šis pertvarkos projektas, atsižvelgiant į galimus papildomo finansavimo iššūkius, yra sutrumpintas (2022-09-21) ir labiau pritaikytas esamai situacijai valstybėje.

**STREBIMAS PASIEKTI.** Pertvarkos tikslai minėtuose dokumentuose nėra nustatyti, todėl Centro nuomone būtina tobulinti Lietuvos Respublikos paveldosaugos institucijų sistemą ir užtikrinti svarbiausių paveldosaugos sričių, t.y. apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės racionalumą ir efektyvumą, kurį galima pasiekti tik nustačius išvardintas veiklos kryptis skirtingose, viena kitai nepavaldžiose, institucijose veikiančiose Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos reguliavimo sferose. Taip pat būtina atsižvelgti į bendrųjų ir viešojo administravimo funkcijų prigimtį ir vengti viešojo administravimo ten, kur jis yra nereikalingas (nepagrįstas). Svarbiausias Centro

pertvarkos tikslas – Centre sutelkti kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos (toliau – Vertybių apskaita) funkcijas (išskyrus pagal prigimtį viešojo administravimo funkcijas).

## **ESAMA CENTRO VEIKLA IR STRUKTŪRA, SKIRIAMAI ASIGNAVIMAI**

1. Centro vykdomi tikslai ir funkcijos, nustatytos Centro nuostatuose, patvirtintuose Departamento direktoriaus 2006 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. Į-003 (vėlesni pakeitimai – Departamento direktoriaus 2013 m. lapkričio 8 d. įsakymas Nr. Į-325, 2018 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. 224 ir 2018 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 234):

„8. Centro veiklos tikslai:

8.1. rinkti duomenis, būtinus inventorizavimui apie kultūros paveldą, ir tvarkyti kultūros paveldo inventorių;

8.2. kaupti ir tvarkyti dokumentus ir duomenis apie kultūros paveldą.

9. Centras, įgyvendindamas tikslus, atlieka šias funkcijas:

9.1. renka materialią kultūros paveldo išraišką apibūdinančią, fiksuojančią dabartį ir praeitį informaciją, ją kaupia, tikslina ir sistemina;

9.2. atlieka istorinius ir fizinius tyrimus (išskyrus žvalgomouosius ir detaliuosius archeologinius tyrimus), susijusius su kultūros paveldu, bei kaupia, tvarko ir rengia su tuo susijusius dokumentus ir informaciją;

9.3. teikia sukauptus duomenis Kultūros paveldo departamentui;

9.4. vykdo specialiosios paveldosaugos bibliotekos veiklą.”.

2. Centro metiniai planai ir užduotys. 2020–2022 m. Centro metiniuose planuose pagrindinės veiklos užduotys yra: kasmet parengti 1060 vnt. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktų projektų, 1100 objektų, saugomų tradicinių religinių konfesijų bažnyčiose ir siūlomų registruoti Kultūros vertybių registre (toliau – Registras) kaip kilnojamosios kultūros vertybės ir statinių vertingosios savybės, apskaitos dokumentų projektus. Nuo 2021 m. Centro veikla papildyta naujomis užduotimis: teikti Kultūros paveldo departamentui inventoriaus anketas (2021 m. – 60 vnt., 2022 m. – 20 vnt.) ir skaitmeninti Centro paveldosaugos bibliotekos fondų dokumentus (kasmet po 2200 vnt.), susijusius su nekilnojamoju kultūros paveldu, kilnojamosiomis kultūros vertybėmis ir perduoti skaitmenines kopijas Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai įkelti į Lietuvos suskaitmeninto kultūros paveldo vartus [www.epaveldas.lt](http://www.epaveldas.lt). Centras biudžetinių ir juridinių įstaigų bei privačių asmenų užsakymu atlieka nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų cheminius ir biologinius tyrimus, kartu su Kultūros infrastruktūros centru vykdo prevencinės kultūros paveldo objektų priežiūros projektą „FIXUS”, finansuojamą pagal EEE mechanizmą, yra tarptautinio kultūros paveldo festivalio „Heritas” organizacinis partneris, nuolat dalyvauja „Open house Vilnius” programoje.

3. Centro struktūra, specialistų, specialiai pritaikytų ir įrengtų patalpų ištekliai:

ADMINISTRACIJA (direktorius, direktoriaus pavaduotojas, kultūros projektų vadovas)

BUHALTERIJA (vyriausiasis buhalteris, vyresnysis buhalteris, buhalteris)

VIETŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, du vyriausieji paminklotvarkininkai, trys vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

SODYBŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, vyriausiasis paminklotvarkininkas, trys vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

URBANISTINIŲ VIETŲVIŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, vyriausiasis paminklotvarkininkas, keturi vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

STATINIŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, keturi vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

KILNOJAMŲJŲ OBJEKTŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, du vyriausieji paminklotvarkininkai, penki vyresnieji paminklotvarkininkai, paminklotvarkininkas)

DETALIŲJŲ TYRIMŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, vyriausiasis paminklotvarkininkas, du vyresnieji paminklotvarkininkai, trys paminklotvarkininkai, taip pat pritaikytos ir specialia stacionare įranga aprūpintos patalpos)

KULTŪROS PAVELDO CENTRO PAVELDOSAUGOS BIBLIOTEKA (vedėjas, vyriausiasis archyvaras, vyresnysis archyvaras, bibliotekininkas, specialistas, taip pat pritaikytos ir specialia stacionare įranga aprūpintos patalpos)

BENDRASIS SKYRIUS (skyriaus vedėjas, penki vyriausieji specialistai, du vairuotojai-tiekėjai)

PROJEKTAS „FIXUS“ (projekto vadovas, finansininkas, juristas, viešųjų pirkimų specialistas, medžiagų tyrimų vadovas, prevencinės priežiūros specialistas-vadovas, trys prevencinės priežiūros specialistai-meistrai, prevencinės priežiūros specialistas-chemikas ir prevencinės priežiūros specialistas-biologas).

PROJEKTAS „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ (kultūros projektų vadovas).

Patvirtintas leistinas didžiausias pareigybių skaičius – 67. Iš jų: 7 mokslų daktarai (5 humanitarinių mokslų daktarai, 2 fizinių mokslų daktarai), 1 VDA doktorantas, 45 magistro kvalifikacijos laipsnį turintys darbuotojai; 6 bakalauro kvalifikacijos laipsnį turintys darbuotojai; 9 atestuoti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistai, 3 atestuoti restauravimo technologijų specialistai (chemikai), turintys restauratoriaus I kategoriją, 1 atestuotas restauravimo technologijų specialistas (biologas), turintis restauratoriaus II kategoriją, 3 specialistai, turintys Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos išduotus kvalifikacijos pažymėjimus, suteikiančius teisę atlikti geodezijos ir kartografijos darbus, 2 specialistai, turintys Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos išduotus kvalifikacijos pažymėjimus, suteikiančius teisę atlikti teisės aktuose apibrėžtus nekilnojamojo turto objekto projektavimo bei formavimo darbus ir kadastrinius matavimus, 2 profesinį bakalauro laipsnį turintys darbuotojai, 1 techninį profesinį išsilavinimą turintis darbuotojas, 2 specialistai su viduriniu išsilavinimu.

Projekte „Fixus“ patvirtinta 11 pareigybių. Iš jų: 2 fizinių mokslų daktarai, 4 magistro kvalifikacinį laipsnį turintys darbuotojai, 1 profesinį bakalauro laipsnį turintis darbuotojas, 2 techninį profesinį išsilavinimą turintys darbuotojai.

4. Centrai skiriami asignavimai. Iš valstybės biudžeto asignavimų Centrai 2022 m. Skirta 1 273 000 Eur. Iš jų – 1 040 000 Eur darbo užmokesčiui.

## **LIETUVOS RESPUBLIKOS INSTITUCIJŲ SPRENDIMAI IR SIŪLYMAI CENTRO FUNKCIJŲ TOBULINIMUI**

1. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos 2006 m. kovo 17 d. nutarimo Nr. N-2 „Dėl Kultūros paveldo departamento 2005 m. veiklos ataskaitos“ 3 punktas: „pertvarkant Kultūros paveldo centrą, jo nepanaikinti, o išlaikyti kaip biudžetinę įstaigą.“

2. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos 2007 m. lapkričio 23 d. sprendimo Nr. S-8-(127) „Dėl kultūros paveldo taikomųjų tyrimų“ 3 punktas: „Atkreipti LR kultūros ministerijos bei jos Kultūros paveldo departamento dėmesį į tai, kad Kultūros paveldo centro veiklos nuostatuose yra numatyta tyrimo darbų vykdymo funkcija. Organizacinėmis ir kitomis priemonėmis būtina vykdyti šių darbų plėtrą, efektyviau išnaudoti specialistus, esamą įrangą (laboratorijas ir kt.), sistemiškai plėtoti ir stiprinti Kultūros paveldo centro tyriminę bazę, suformuoti jame valstybinį dokumentacijos centrą ir numatyti jam lėšas“.

3. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos 2021 m. liepos 2 d. sprendimo Nr. S-2(6.2.-243) „Dėl Kultūros paveldo dokumentavimo centro“ 1.4 punktas: „Kultūros paveldo centrą pertvarkyti arba reorganizuoti į kultūros paveldo tyrimų ir dokumentavimo centro – apskaitos dokumentų ir tyrimų sąvado valdytojo funkcijas atliekančią įstaigą, kaupiančią duomenų banką, kurio informacija skirta Registro ir inventorizavimo fondo sudarymui ir viešinimui (šias funkcijas realizuoja Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos). Institucija turi būti įpareigota rinkti ir pagal bylų nomenklatūrą archyvuoti tyrėjų asmeninių archyvų, reorganizuojamų paveldotvarkos įstaigų, be valdytojų likusių fondų, iki skaitmeninio laikotarpio sukurtą tyrimų ir restauravimo darbų medžiagą. Dokumentų sąvado

kūrimui ir valdymui bei kitų, centrui naujai priskirtų funkcijų vykdymui, turi būti skiriamas pastovus ilgalaikis programinis finansavimas”.

4. Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020-11-16 įsakymu Nr. ĮV-1374, numatyta optimizuoti ir efektyvinti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugą ir administravimo kokybę, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos, todėl „įvertinus KPD ir KPC atliekamas funkcijas“, turėtų būti steigiamas „Nacionalinis paveldo apsaugos kompetencijų centras prie Kultūros ministerijos (vienetas)”.

5. 2019 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakyto Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų, siekiant tobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu, tyrimo ataskaitos 10.1.1 papunktyje „Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje” konstatuota, kad „kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų konsultacinio susitikimo, vykusio 2018 m. gegužės 25 d., metu ekspertai atkreipė dėmesį, kad pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą savivaldybės privalo atlikti apskaitos funkciją, steigdamos vertinimo tarybas, tačiau tai vykdo ne visos savivaldybės ir dabar tai daugiausiai vykdo Departamentas. Vis dėlto pastebima, kad šias funkcijas, jeigu jos bus perimtos iš Departamento, reikėtų perduoti Nacionaliniam kultūros paveldo centrui arba Kultūros infrastruktūros centrui (galimai suformuotos naujos institucijos), kadangi abejojama, ar savivaldybės galėtų efektyviai vykdyti šias funkcijas dėl nepakankamos kompetencijos ar korupcijos. Tačiau geriausiu sprendimu laikoma šias funkcijas palikti Departamentui, kadangi jame jau dirba šios srities ekspertai, o savivaldybės galėtų užsakyti Departamentui parengti vertinimo tarybų aktus. Kita alternatyva galėtų būti vertinimo tarybų steigimas regionuose. Pagrindine Departamento veiklos problema įvardijama šios institucijos vykdoma priežiūra ir kontrolė, kuri nėra pakankamai efektyvi. Nurodoma, kad apskaita nevykdoma kokybiškai, tad derėtų kurti institutą, kuris atliktų ne tik mokslinius taikomuosius bet ir fundamentinius tyrimus. 2018 m. birželio 6 d. vykusiam susitikime išsakyta poreikis sukurti atskirą instituciją, kuri nedalyvautų nei apskaitos, nei projektų derinimo procese, ir galėtų nešališkai nagrinėti ikiteisminius ginčus bei spręsti ginčus dėl vertinimo tarybų aktų ir projektų derinimų, taip perimant šią funkciją iš Departamento. Kultūros paveldo apsaugos metmenų pirminėje (2018 gegužės 11 d.) versijoje nurodoma, kad Departamentas turėtų būti decentralizuotas. Pagal gaires turėtų būti suformuotas paveldosaugos kompetencijų centras, kuris vadovautų kultūros vertybių apskaitai ir teiktų ekspertinę nuomonę bei populiariautų kultūros paveldą. Patį Departamentą siūlyta reformuoti į Valstybinę kultūros paveldo inspekciją, kuri atliktų monitoringą, rizikos vertinimą ir nepriklausomo „arbitražo funkcijas“.

## **VERTYBIŲ APSKAITOS AKTUALIOS ESMINĖS NUOSTATOS**

1. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymo 2 straipsnis: „16. Valstybinė kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita – kilnojamojo daikto, turinčio kultūrinę vertę, įrašymas į Registrą, į muziejų ir bibliotekų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, ir į muziejų ir bibliotekų, kurių dalininkai yra valstybė ar savivaldybė ir kiti viešieji juridiniai asmenys, (toliau – muziejai ir bibliotekos) ir Nacionalinio dokumentų fondo apskaitos dokumentus, kultūros vertybių duomenų tvarkymas ir saugojimas”.

2. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 8 straipsnis:

„1. Nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitą sudaro inventorizavimas, konkrečių nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimas ir registravimas.

2. Nekilnojamasis kultūros paveldas inventorizuojamas surašant visus galimus jam priskirti kūrinius ir kitus daiktus. Inventorizavimo duomenys nuolat tikslinami, kaupiami ir sisteminami. Inventorizavimo tvarkos aprašą tvirtina kultūros ministras.

3. Nekilnojamosioms kultūros vertybėms atskleisti atliekami tyrimai. Remiantis šių tyrimų duomenimis, nustatomas kultūros paveldo objektų ar vietovių ir jų vertingųjų savybių reikšmingumas, apibrėžiamos ar tikslinamos jų teritorijų ribos.”

3. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 2 straipsnis: „11. Registro tvarkytojas – juridinis asmuo, pagal registro nuostatus įgaliotas registruoti registro objektą, tvarkyti registro duomenis, registro informaciją, registrai pateiktus dokumentus ir (arba) jų kopijas ir atsakyti už registro duomenų ir registro informacijos saugą.“.

## **APIBENDRINIMAS**

Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo sričių 2022–2024 metų strateginiame veiklos plane (08-001-04-06 uždavinio 3 priemonė „Tirti ir kaupti duomenis apie kultūros paveldą, rengti apskaitos dokumentus, užtikrinti Kultūros paveldo centro veiklą“) 2021–2022 metais buvo numatyta (P-08-001-04-06-03-01) kasmet parengti po 2160 vnt. nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo objektų apskaitos dokumentų projektų. Nuo 2023 m. numatomas rengti apskaitos dokumentų kiekis – 1160 vnt. Kartu numatoma šiuo metu veikiančios biudžetinės įstaigos – Kultūros paveldo centro – pertvarka. Patikslinus reikalingus teisės aktus ir skyrus (tiksliau – perskirsčius) tam reikalingus biudžetinius asignavimus, galimai pakeitus Centro savininko funkcijas vykdančią instituciją į Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją, siūloma Centrai suteikti papildomas naujas funkcijas. Pertvarkyto Centro optimalios funkcijos būtų:

1. Kilnojamųjų kultūros vertybių ir nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ataskaitų duomenų bazės tvarkytojas.
2. Tyrimų, reikalingų vertybių apskaitai, nekilnojamojo kultūros paveldo būklės analizei (detalieji), vykdytojas, apskaitos dokumentacijos rengėjas.
3. Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo koordinatorius ir teminių (pvz., urbanistinių vietovių - kaimų) inventorizavimo planų vykdytojas.
4. Vertybių apskaitos specialistų (savivaldybių tarnautojų, vertinimo tarybų specialistų, inventorizavimo vykdytojų ir kt.) metodinis konsultavimas.
5. Pasaulio paveldo sąrašą sudarančių visai žmonijai reikšmingų ir išskirtinę visuotinę vertę turinčių Lietuvos kultūros ir gamtos paveldo vertybių (statinių) stebėsenos vykdytojas.
6. Visų 1–6 punktuose nurodytų veiklų dokumentuotojas, programų projektų rengėjas, valstybinių ir tarptautinių projektų vykdytojas.
7. Specialiosios paveldosaugos bibliotekos turėtojas.
8. Kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros sistemos „FIXUS Mobilis” (kartu su KIC) vykdytojas.
9. Projekto „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai” vykdytojas.

## **PAAIŠKINIMAI IR REIKALINGI IŠTEKLIAI**

1. Lietuvoje tyrimų ir jų pagrindu atliktų darbų archyvavimas, saugojimas ir viešinimas yra viena esminių neišspręstų kultūros paveldo apsaugos sistemos sudedamųjų dalių. Duomenys apie atliktus kultūros paveldo objektų tyrimus yra išsklaidyti po skirtingas įstaigas, nėra vieningos skaitmeninimo sistemos. Taip pat yra didelis poreikis parengti kultūros paveldo tyrimų sąvadą. Valstybinė kultūros paveldo komisija siūlė Centrai šiam suteikti duomenų apie kultūros paveldą valdytojo funkciją, tai galėtų tapti viena iš pagrindinių Centro veiklų.

2. Kultūros paveldo objekto bei galimai turinčio vertingųjų savybių architektūros, dailės, archeologijos, istorijos ir urbanistikos palikimo atskleidimo duomenims surinkti reikalingi tiek žvalgomieji, tiek fiziniai ir istoriniai tyrimai. Iki šiol Centras atlikdavo fizinius tyrimus, kai reikia patikslinti kultūros vertybių apimtį ir sudėtį, nustatyti fizinę būklę, lokalizuoti autentiškos medžiagos išlikimą, nustatyti autentiškų formų tipus, svarbiausius istorinės raidos etapus ir vertingųjų savybių neturinčius intarpus bei istorinės-meninės raidos tyrimus. Norint turėti išsamią

informaciją apie paveldo objektą ir jį tinkamai saugoti, tyrimai yra vienas iš pagrindinių reikalavimų rengiant objektų apskaitos dokumentaciją.

3. Galimų kultūros paveldo objektų inventORIZACIJA turėtų būti pirminė apskaitos grandis. Pagrindinė Centro, įkurto 1991 m., veiklos sritis – kultūros paveldo paieška, jo inventORIZAVIMAS (iki 2021 metų nebuvo vykdomas), tyrimai, teikimas įrašyti į Kultūros paminklų sąrašus ar į Kultūros vertybių registrą. Ilgametė Centro patirtis kultūros paveldo apskaitos srityje leistų kokybiškai koordinuoti ir vykdyti kultūros paveldo inventORIZAVIMĄ. InventORIZAVIMAS turėtų būti atliekamas kryptingai, planuojant ilgalaikes tikslines programas geografiniu ar rūšiniu principu, kuriomis būtų siekiama pilniau aprėpti tam tikros rūšies galimų paveldo objektus. Pvz., seniai neišspręsta etnoarchitektūrinių kaimų atrankos ir saugojimo problema. Neturime bendros sovietmečio modernizmo statinių ir monumentaliosios dailės paveldo apimties ir vertinimo. Tokios programos apimtų ne tik inventoriaus duomenų surinkimą, pasitelkiant savanorius ir kitų institucijų atstovus, bet taip pat atrankos ir vertinimo tarpdisciplininius pasitarimus, pasikviečiant kitų mokslo įstaigų atstovus ir ekspertus. Centras turi patirties vykdant panašias programas: 2000–2005 m. kartu su Kauno technologijos universitetu vykdė urbanizuotų vietovių (Lietuvos bažnytkaimių), išlikusių architektūros paveldo objektų išaiškinimo (sudėties ir apimties nustatymo), kultūrinę vertę galinčių turėti pastatų ir statinių architektūrinio fiksavimo (brėžinių rinkinio sudarymo) programą. Centro lėšomis buvo užsakyti ir parengti 6 bažnytkaimių (Kalvių, Upninkų, Šventybrasčio ir kt.) išlikusių ir kultūrinę vertę galinčių turėti urbanistikos ir architektūros paveldo objektų fotorinkiniai, parengta paveldotyrinė kultūrinės vertės apžvalga.

4. Centras yra pagrindinis kultūros paveldo apskaitos dokumentacijos rengėjas, todėl Centras gali ir turi vykdyti savivaldybių tarnautojų, vertinimo tarybų specialistų, inventORIZAVIMO vykdytojų ir kt. apskaitos specialistų metodinį konsultavimą. Sukaupia ilgametę profesinę Centro specialistų patirtis privalo būti panaudota valstybės paveldosaugos specialistų kvalifikacijai tobulinti.

5. Nuo 1998 m. iki 2005 m. Centras vykdė Pasaulio paveldo objektų sąrašuose esančių objektų (statinių) būklės stebėseną kuomet buvo siekiama įtraukti Vilniaus senamiestį į UNESCO paveldo sąrašą. Centro laboratorija buvo parengusi statinių stebėjimo duomenų lapus ir teikdavo kasmetines stebimų objektų ataskaitas. Šios stebėsenos duomenys vėliau įtraukti į ataskaitą, teiktą UNESCO. Įvertinus šį faktą, taip pat Centro specialistų tinkamą kvalifikaciją, pertvarkyta įstaiga galėtų vykdyti kultūros paveldo objektų nuolatinę stebėseną, būklės fiksavimą, teikti periodines ataskaitas apie stebimų objektų statusą ir būklę stebėsenos metu, planavimo ir veiklos dokumentus, lėšų ir paramos poreikius, esamas ir galimas grėsmes.

6. Centras yra valstybinių ir tarptautinių projektų partneris ir vykdytojas. Įgyvendindamas įvairius projektus, Centras siekia paskatinti geresnį kultūros paveldo pažinimą, skleisti informaciją apie jį visuomenei, prisidėti prie istorinės atminties puoselėjimo. Plėtojamas bendradarbiavimas ne tik su Lietuvos institucijomis, bet ir su partneriais Latvijoje, Estijoje, Skandinavijos valstybėse. Centras, kaip organizacinis partneris, nuolat dalyvauja rengiant Tarptautinį kultūros paveldo pažinimo, tvarkybos ir technologijų festivalį „Heritas“ (buvo atsakingas už festivalio leidinio leidybą), taip pat dalyvauja atviros architektūros festivalyje „Open House Vilnius“, atverdamas savo pastatą visuomenės lankymui ekskursijų metu. Nuo 2010 m. Centro specialistai mokslinių straipsnių rinkinio „Kultūros paminklai“ atskirame skyriuje „Nauji duomenys apie kultūros paveldo objektus“ skelbia ikonografinę, faktografinę informaciją bei vaizdinę medžiagą apie naujai atributuotus dailės kūrinius, tikslina turimas žinias apie Kultūros vertybių registre registruotus kultūros paveldo objektus. Minėtame skyriuje pateikiami kataloginio pobūdžio duomenys apie konkrečius kūrinius, kai kurie iš jų glaustai apibūdinami, nurodomi šaltiniai ir literatūra. Pažymima, jei kūrinys publikuojamas pirmą kartą, taip pat jei tikslinami ar papildomi turėti duomenys. Išsamius objektų (objektų grupių) tyrimus Centro specialistai nuolat publikuoja tęstiniuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose „Menotyra“, „Acta Academia“, „Religinės kultūros paveldo studijos“, pristato Lietuvoje ir užsienyje rengiamose konferencijose, Europos paveldo dienų renginiuose. Pertvarkius Centrą, kultūros paveldo viešinimo ir sklaidos funkcijos galėtų būti stiprinamos, tęsiant ir plečiant aukščiau išvardintas veiklas ir vykdant naujus projektus. Centras

turėtų sukurti dingusių, nerastų savo pirminėse saugojimo vietose ar kitaip prarastų kilnojamųjų kultūros vertybių duomenų bazę, kur būtų skelbiami pagrindiniai šių objektų duomenys, archyvinė ir ikonografinė medžiaga, saugoma Centre, taip pat pateikiama nuolat atnaujinama informacija apie nacionaliniuose ir krašto muziejuose, privačiose kolekcijose ir pan., identifikuotus tokius objektus.

7. Vienas iš Centro padalinių – Paveldosaugos biblioteka turi specialiosios bibliotekos statusą. Ji kaupia ir saugo specializuotą, Lietuvoje bei užsienyje publikuotų dokumentų apie materialųjį kultūros paveldą fondą, aptarnauja Centro darbuotojus, paveldosaugos specialistus, kitus informacijos vartotojus, teikia informacines paslaugas. Bibliotekos fondus sudaro Spaudinių ir Dokumentų fondai. Spaudinių fonde saugoma apie 18500 vnt. knygų, periodinių, serijinių ir informacinių leidinių, garso ir vaizdo dokumentų, senų ir retų spaudinių, kartografinių leidinių, kompaktinių diskų. Kaupiami bei saugomi leidiniai Lietuvos bei užsienio šalių paveldosaugos klausimais, architektūros ir urbanistikos, dailėtyros, sakralinio meno, archeologijos, kraštotyros, Lietuvos kultūros, istorijos tematika. Sukauptas turtingas bibliografinis-informacinis fondas, kurį sudaro specializuotos meno, dailės, architektūros, kraštotyros enciklopedijos ir žodynai, taip pat kalbiniai žodynai. Dokumentų fondo saugykloje saugomi ir tvarkomi 47 dokumentų fondai, kuriuose yra apie 100 tūkst. apskaitos vienetų. Virš 20 tūkst. apskaitos vienetų saugoma saugykloje Ašmenos gatvėje ir Centro skyriuose. Nuo 2021 m. spalio mėn. Centras dalyvavo projekte „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės vystymas“ (VEPIS). Jo metu skenuotiems kultūros paveldo objektų dokumentams, saugomiems Dokumentų fonde, ScanGate programoje kuriami metaduomenys, kurie kartu ir su jų skaitmeniniais vaizdais palaipsniui perduodami Nacionalinei M. Mažvydo bibliotekai įkėlimui į informacinę sistemą *e-paveldas* (naujoji versija). Iki 2022-04-06šioje informacinėje sistemoje jau įkelti 5267 objektų duomenys, kurių teikėjas yra Centras. Planuojama kasmet sukurti ir perduoti po 2200 metaduomenų įrašų ir jų skaitmeninių dokumentų vaizdų. Lokalioje duomenų bazėje (Ašmenos g.10, Vilnius) šiuo metu įkelti 63075 objektų vaizdai saugomi duomenų kaupikliuose (Šnipiškių g. 3, Vilnius).

8. Bendradarbiaujant su Kultūros infrastruktūros centru vykdomas prevencinės kultūros paveldo objektų priežiūros sistemos tęstinis projektas „FIXUS Mobilis“. „FIXUS“ siekis – geros ir labai geros būklės Lietuvos kultūros paveldo objektai, todėl mažiausi defektai identifikuojami ir šalinami ankstyviausiose stadijose, taip maksimaliai išsaugant objektų autentiškumą ir taupant bei tikslingai skirstant lėšas, reikalingas rimtoms intervencijoms. Informuoti, kompetentingi, iniciatyvūs ir aktyvūs valdytojai, jaučiantys atsakomybę už savo objektus. Prevencinė priežiūra – nebe išskirtinis reiškinys, o rutininė praktika. Tęsiant FIXUS veiklą – sėkmingai veikiančios 3 mobilios komandos vykdo prevencinę atrinktų objektų (vieša atranka) priežiūrą, teikia ataskaitas, būklės vertinimą, atlieka laboratorinius tyrimus, vykdomos konsultacijos ir edukacinė veikla, išsaugant kuo daugiau paveldo objektų autentiškų elementų, skatinant valdytojų sąmoningumą ir ugdant praktinius prevencinės priežiūros įgūdžius. Ilgalaikė FIXUS perspektyva – augantis mobiliųjų komandų skaičius, aktyvinama konsultacinė ir edukacinė veikla, įtraukiant įvairesnius aspektus – pavyzdžiui, itin aktualią ir jau pradėtą nagrinėti klimato kaitos problematiką, plečiamas paslaugų spektras, įtraukiant kultūros paveldo statinius (neregistruotus KVR) ir įvairesnės tipologijos objektus (interjerai su dailės vertingosiomis savybėmis, inžineriniai objektai, želdynai, archeologiniai objektai ir t.t. – vadovaujantis Nyderlandų ir Flandrijos pavyzdžiu), valdytojų paimamus ir paštu siunčiamus biologinius tyrimus (vadovaujantis Norvegijos NIKU pavyzdžiu), dalinės apžiūros ir ataskaitos paslaugas naujai paveldo objektą įsigijusiems valdytojams. Atsižvelgiant į sunkią situaciją Ukrainoje, nuo 2023 m. arba vos tik pasibaigus aktyviems kovos veiksams, būtų siekiama bendradarbiauti su Ukrainos paveldo institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, perduodant FIXUS patirtį ir praktiškai sutvarkant sandarumo defektus ir užkonservuojant šios šalies paveldo objektus, kol bus galima vykdyti jiems dėl karo sukeltų pažeidimų reikalingus tvarkybos darbus.

9. 2022 metais Centras laimėjo projekto „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos finansavimą. Lietuvos Taryba, 1918 m. vasario 16 d. pasirašė Nutarimą dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo, žinomą

Lietuvos Nepriklausomybės Akto pavadinimu. Valstybei atkurti ir apginti reikėjo valios, drąsos ir bendrų pastangų. Lietuvos kariuomenės sukūrimas buvo esmė, atremiant priešų puolimą. Valstybę gynė į Lietuvos kariuomenę stoję savanoriai, šauktiniai, tada ir vėliau veikę organizuoti partizanų būriai bei Lietuvos šaulių sąjungos nariai. Visi jie – mūsų SAVANORIAI. Siekdami išsaugoti ir įamžinti 1919-1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių SAVANORIŲ atminimą, Centras kartu su Krašto apsaugos ministerija, Vytauto Didžiojo karo muziejumi ir Lietuvos šaulių sąjunga pristatys Lietuvos didvyrius. Surinktos įvairių šaltinių žinios dabar vienoje duomenų bazėje bus atveriamos visuomenei. Valstybės kovų už Nepriklausomybę ir Laisvę istorija bei jos pamokos tegul veda mus VALSTYBĖS keliu. Tai pradžia. Vėliau bus renkami ir skelbiami duomenis apie visus SAVANORIUS – 1941 metų birželio sukilėlius, Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos leidėjus ir platintojus, 1972 m. Kauno pavasario drąsuolius, Lietuvos Helsinkio grupės narius, 45 pabaltijiečių memorandumo signatarus, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio veikėjus.

10. Taip pat Centro specialistai savarankiškai ar bendradarbiaudami su kitomis mokslo tyrimo įstaigomis vykdo mokslinių tyrimų programas, finansuojamas Lietuvos mokslo ir Lietuvos kultūros tarybų. Nuo 2017 metų pildomas virtualus Lietuvoje išlikusių sietyų katalogą [www.sietynupaveldas.lt](http://www.sietynupaveldas.lt). Kiekvienoje duomenų bazės pozicijoje pateikiamos profesionalų darytos, kai kada istorinės sietyų fotografijos, duomenys apie sietyno pagaminimo laiką, vietą, medžiagas ir technikas bei išsamus dirbinio aprašas. Pabaigoje pateikiamos išvados apie vertę ir išskirtinumą bendrame Lietuvos ir Europos sietyų kontekste. Visus duomenų bazėje pateikiamus duomenis galima rasti ir anglų kalba. Katalogo sukūrimą ir jo pildymą finansuoja Lietuvos kultūros taryba (I etapas – 2017 m., II etapas – 2019 m.). Šiuo metu kataloge surašyta apie 70 % vertingiausių Lietuvos sietyų. Toliau renkama medžiaga ir 2023 m. planuojama pratęsti katalogo pildymą. Centro specialistų iniciatyva sukurtas internetinis tinklalapis „Istoriniai Lietuvos vargonai“ – tai dar vienas virtualus katalogas, skirtas Lietuvos vargondirbystės istorijai. Šiuo metu čia pristatoma daugiau kaip 70 vargonų meistrų (XVI–XIX a.), sukataloguoti ne tik Lietuvoje esantys, bet ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje statyti neišlikę ir/arba archyvuose dokumentuose minimi vargonai (viso apie 170 instrumentų). Tokie suskaitmeninti ir lengvai pasiekiami duomenys ženkliai palengvina darbą kultūros paveldo tyrėjams, restauratoriams, studentams, o platesnei auditorijai atveria galimybę pažinti dažnai sunkiau prieinamus, sunykusius ar prarastus kultūros paveldo objektus, todėl svarbia pertvarkyto Centro, kaip savarankiškos biudžetinės įstaigos, funkcija turėtų būti skaitmeninimo darbų tęstinumas ir bendrų kartu su mokslo ir studijų institucijomis bei mokslinių tyrimų įstaigomis projektų, vykdymas kaupiant ir katalogizuojant duomenis apie tradicinių religinių konfesijų bažnyčiose išlikusį dailės paveldą, atskirų tipologinių grupių objektus, jų paplitimą ir išlikimą ir pan., rengiant įvairaus pobūdžio specializuotus leidinius ar atskirų tipologinių dailės objektų grupių virtualius katalogus. Būtina plėsti bendradarbiavimą su restauratoriais, atliekant restauruojamų kultūros vertybių istorinius-menotyrinius tyrimus, kurie vėliau kartu su restauravimo darbų eigos apžvalgomis galėtų būti skelbiami atskiromis publikacijomis ar leidiniais (taip galėtų atsirasti nauja nedidelės apimties leidinių serija). Numatoma toliau bendradarbiauti su nacionaliniais ir krašto muziejais, kuruojant ir konsultuojant jų rengiamas parodas ir leidžiant šių parodų katalogus.

### **NAUJŲ, NEREIKALAUJANČIŲ PAPILDOMŲ IŠTEKLIŲ, FUNKCIJŲ VYKDYMAS IR PERDUODAMI IŠTEKLIAI**

Kultūros paveldo metodinį konsultavimą, stebėseną, bendrų su mokslo ir studijų institucijomis ir mokslinių tyrimų įstaigomis projektų vykdymą organizuotų šiuo metu Centre dirbantys specialistai. Šios funkcijos specialistams pareigybių aprašymuose būtų paskirstytos atsižvelgiant į jų išsilavinimą, darbo patirtį, mokslo laipsnį ir kitus kriterijus (paminklotvarkininkai, vyresnieji paminklotvarkininkai, vyriausieji paminklotvarkininkai, skyrių vedėjai). Šių naujų funkcijų vykdymui nereikėtų keisti esamų Centro struktūros padalinių, tačiau reikėtų patikslinti Metodinės tyrimų tarybos veiklos dokumentus. Ištekliais, reikalingais nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo koordinavimui, šiuo metu disponuoja Departamentas. Kiti papildomi biudžetiniai asignavimai naujoms funkcijoms nėra reikalingi, todėl jie nedetalizuojami.

Asignavimai Centro specialistų darbo atlyginimui, bent jau prilyginant šį atlyginimą tokio paties ar panašaus profilio specialistų atlyginimams Departamente ar KIC yra nedelsiamai privalomi.

## **BAIGIAMOJI DALIS**

Igyvendinus siūlomą Centro pertvarką, papildomai (greta dabar atliekamų funkcijų) bus pasiekta:

1. Sukurta kilnojamųjų kultūros vertybių ir nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ataskaitų duomenų bazė. Užtikrinta atliktų tyrimų vieša prieiga, išvengta nereikalingų pakartotinių tyrimų atlikimo.

2. Nepriklausomų tyrimų, reikalingų vertybių apskaitos dokumentacijai, reikšmingiausio nekilnojamojo kultūros paveldo būklės analizei (detalieji), vykdymas bei apskaitos dokumentacijos rengimas pertvarkytame Centre leis ir toliau užtikrinti profesionalumą ir kokybę.

3. Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo koordinavimas, teminių ar konkrečios geografinės aprėpties inventorizavimo planų vykdymas, leis žengti spartų žingsnį atliekant šią pamatinę kultūros paveldo apskaitos dalį.

4. Vertybių apskaitos specialistų (savivaldybių tarnautojų, vertinimo tarybų specialistų, inventorizavimo vykdytojų ir kt.) metodinis konsultavimas leis skleisti gerą daugiametę Centro specialistų profesionalią patirtį, bus išvengta skirtingų kultūros vertybių reikšmingumo nustatymo interpretacijų.

5. Pasaulio paveldo sąrašą sudarančių visai žmonijai reikšmingų ir išskirtinę visuotinę vertę turinčių Lietuvos kultūros ir gamtos paveldo vertybių (statinių) stebėsenos vykdymas leis laiku pastebėti artėjančius pavojus ir vykdyti jų prevenciją.

6. Kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros sistemos „FIXUS Mobilis“ (kartu su KIC) tęsimas (projekto pabaiga 2022-12-09), vykdant valstybės institucijų tarptautinį įsipareigojimą, toliau skatins kultūros paveldo objektų (statinių) valdytojus deramai prižiūrėti mūsų visų kultūros vertybes.

7. Projekto „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ ir jo tęsinių įgyvendinimas bent dalimi atlieps mūsų kartos pareigą pagerbti Lietuvos nepriklausomos valstybės išsaugojimo didvyrius.